

RAPPORT:

Prosjekt Fremmede Arter i Sømna - 2023

Rotkutting av Tromsøpalme krever konsentrasjon og innsats, men det har Inga Monsen og Una Marie Hildring Bøkestad som jobber for en giftfri skoleskog. Foto: Lillian Hanssen

Først vil vi takke Statsforvalteren for den økonomiske støtten til å fjerne fremmede skadelige arter. Sømna kommune er dessverre i en slik økonomisk situasjon at dette arbeidet ikke hadde blitt utført uten eksterne midler. Her følger rapport for aktiviteten i prosjektet i 2023.

Innholdsfortegnelse:

Innhold

1) Bakgrunn.....	2
a) Kartlegging i 2018:	2
b) Aktivitet i 2019 til 2022:.....	3
2) Aktivitet i 2023.....	4
a) Informasjon.....	4
b) Skriftlige avtaler	4
c) Plakater.....	4
d) Tromsøpalme:.....	5
c) Parkslirekne	9
e) Artsdatabanken	12
f) Utprøving av sprøytemiddel	13
3) Økonomi	14
4) Behov neste år	14

1) Bakgrunn

a) Kartlegging i 2018:

- Tromsøpalme: Vi har generelt veldig lite av dette i Sømna. Den store forekomsten vi har ligger i skoleskogen inntil lekeplassen ved Vik skole og er derfor noe vi prioriterer høyt. Her er det sterkt ønske om å unngå bruk av sprøytemidler. Utfordring at plantene står på en steinfylling med et tynt lag jord oppå slik at det er vanskelig (men ikke umulig) å nytte rotkutting.
- Kjempespringfrø: Vi har noen få forekomster spredt rundt i kommunen. Den største utfordringen er langs Grøtheimsvelva som er et fiskeførende vassdrag. Her finnes plantene på begge sider av vassdraget i strekning av ca 2 kilometer før det munner ut i sjøen ved Bøpøla Naturreservat. Pga nærheten til vassdrag kan vi ikke bruke

sprøytemidler her og siden plantene står i skråningene ned mot vannet må mye av bekjempingen skje fra vannet.

- Lupiner: Kun noen få forekomster i kommunen. De fleste forekomstene finnes i blomsterbed og det slås rundt disse med gressklipper. Det er kun en grunneier som har bedt om bistand til å fjerne sine planter.
- Parkslirekne: Her har vi en kjempeutfordring. Vi finner forekomster over hele kommunen og flere av disse er på godt over et dekar og sprer seg inn i skog og hekker. Flere lokaliteter grenser inntil vassdrag slik at vi ikke sprøyte hele feltet. Vi registrerte 84 forekomster i 2018.

b) Aktivitet i 2019 til 2022:

- Tromsøpalme: En skoleklasse har stilt opp på dugnad vår og høst hvert år og fjernet Tromsøpalme ved Vik skole med rotkutting. Det blir færre og færre planter hvert år og det er tydelig at bekjempingen hjelper.
- Kjempespringfrø: Vi engasjerer Grønn sektor/ Ungdom i arbeid. 5 ungdommer og en arbeidsleder bruker ca 4-5 dagsverk hvert år med kantklipper og luking. De må delvis vasse i elva. Resultatet har vært bra noen år, mens arbeidsleder andre år er redd for at de har startet så sent at en del frø er spredd før plantene ble bekjempet.
- Parkslirekne:
 - I 2019 engasjerte vi Velfjord skogservice som sprøytet de 16 største forekomstene med Parkslirekne i kommunen. Mer rakk de ikke innenfor budsjettet. De kom sent i gang og plantene var blitt så høye at det var en meget stor jobb å ta disse feltene.
 - Forsommeren 2020 engasjerte vi Gunnleiv Grude og Tor Eivind Grude. De kom dessverre sent i gang så de måtte slå mange felt som var blitt for høye til at de ville sprøyte dem. Etterpå sprøytet de på gjenveksten. De fikk likevel sprøytet alle feltene som Velfjord Skogservice hadde behandlet samt en rekke nye felt.
 - I 2021 kom de i gang i rett tid (dvs når plantene er ½ - 1 meter høye) og fikk totalt behandlet i overkant av 80 felt. Flere av disse ble behandlet flere ganger så totalt ble det 95 behandlinger.
 - I 2022 kom de også i gang i rett tid og totalt ble 149 felt behandlet. Flere av disse ble behandlet flere ganger. Planten er seig å bli kvitt og det er kun 5 felt hvor planten har blitt helt borte.

2) Aktivitet i 2023

a) Informasjon

Tiltaket er nå så godt kjent at vi har tonet ned informasjonsdelen av prosjektet. Grude mottar likevel jevnlig informasjon om nye lokaliteter. De har ikke åpnet for å ta imot behandling av nye felt nå i 2023.

Gunnleiv eller Tor Eivind Grude ringer og snakker med samtlige grunneierne før de sprøyter felt på deres eiendom. Den personlige kontakten oppleves som meget positiv og grunneierne er veldig glad for å få hjelp.

Kun en person har takket nei. Han har overtatt en eiendom som vi har skriftlig avtale med, men han vil selv forsøke å bekjempe planten ved bruk av Steam. Vi synes det er positivt slik at vi får kunnskap om hvordan dette fungerer.

b) Skriftlige avtaler

Vi har utformet skriftlige avtaler hvor grunneierne ber Sømna kommune om å bekjempe fremmede arter på sin eiendom. De må også bekrefte om de aksepterer/ ikke aksepterer bruk av plantevernmidler. Vi har hatt ca 70 skriftlige avtaler. Mange grunneierne har både to og tre lokaliteter på sin eiendom. Høsten 2022 gjorde familien Grude en innsats og vi har nå over 100 skriftlige avtaler.

c) Plakater

Ved alle lokaliteter som behandles med plantevernmidler settes det opp plakater med informasjon om hvilke sprøytmiddel som er brukt, datoen det er sprøytet og hvem man kan kontakte ved spørsmål.

d) Tromsøpalme:

(Avsnittet bygger på samtale med og rapport fra lærer Lillian Hanssen)

En skoleklasse og foreldrene deres har hatt dugnad vår og høst i 2019, 2020, 2021 og 2022 og bekjempet Tromsøpalme ved lekeplassen på skolegården. Denne klassen har nå avsluttet sin innsats og sendt stafettpinnen videre til årets 7.klasse ved Vik skole. Denne klassen gjør innsatsen i skoletiden sammen med sine engasjerte lærere, Lillian Hanssen og Lasse Blom.

Prosjektet mottar faktura fra Vik skole for innsatsen med å bekjempe Tromsøpalme og rektor har valgt å kjøpe inn frukttrær til skolehagen for midlene de får. Syvende klasse har også ansvar for skolehagen ved Vik skole og de har fått hjelp av ordføreren til å plante et fruktreet. Da var Brønnøysunds Avis til stede og bildene er hentet derfra.

Ordfører Hans Gunnar Holand setter ned det siste treet i frukthagen. I forkant, fra høyre: Lillian Hanssen, Ulrik R. Anderson (holder treet), Hans Gunnar H., Sigrid Tjøsvoll + Una Bøkestad (holder epler for utdeling), Lasse Blom (lærer). Elever fra 7.-10.klasse i bakgrunnen. **FOTO: VIK SKOLE** (BILDENE ER HENTET FRA BA-NETT 7/10-23)

Klassen hadde en økt 1. juni og så tok de en ny økt i uke 35. I høst var det vokst opp mye annen vegetasjon som gjorde jobben utfordrende, men elevene jobbet godt. Bekjempelsen skjer med rotkutting for å slippe bruk av plantevernmidler i skoleskogen. Klassen har lyst til å fortsette jobben neste år også.

Fra venstre: Maddox Aune og Eirik Rørmark graver opp tromsøpalme-røtter .FOTO: VIK SKOLE

Fra høyre: Eirik Rørmark, Aleksander Tandberg, Paul Rødsjø, Johan Berg (liggende), Vanja Zivkovic og Kristian Davidsen (bakerst) i 7.klasse etter en tromsøpalme-grave-jobb. Foto: Vik Skole

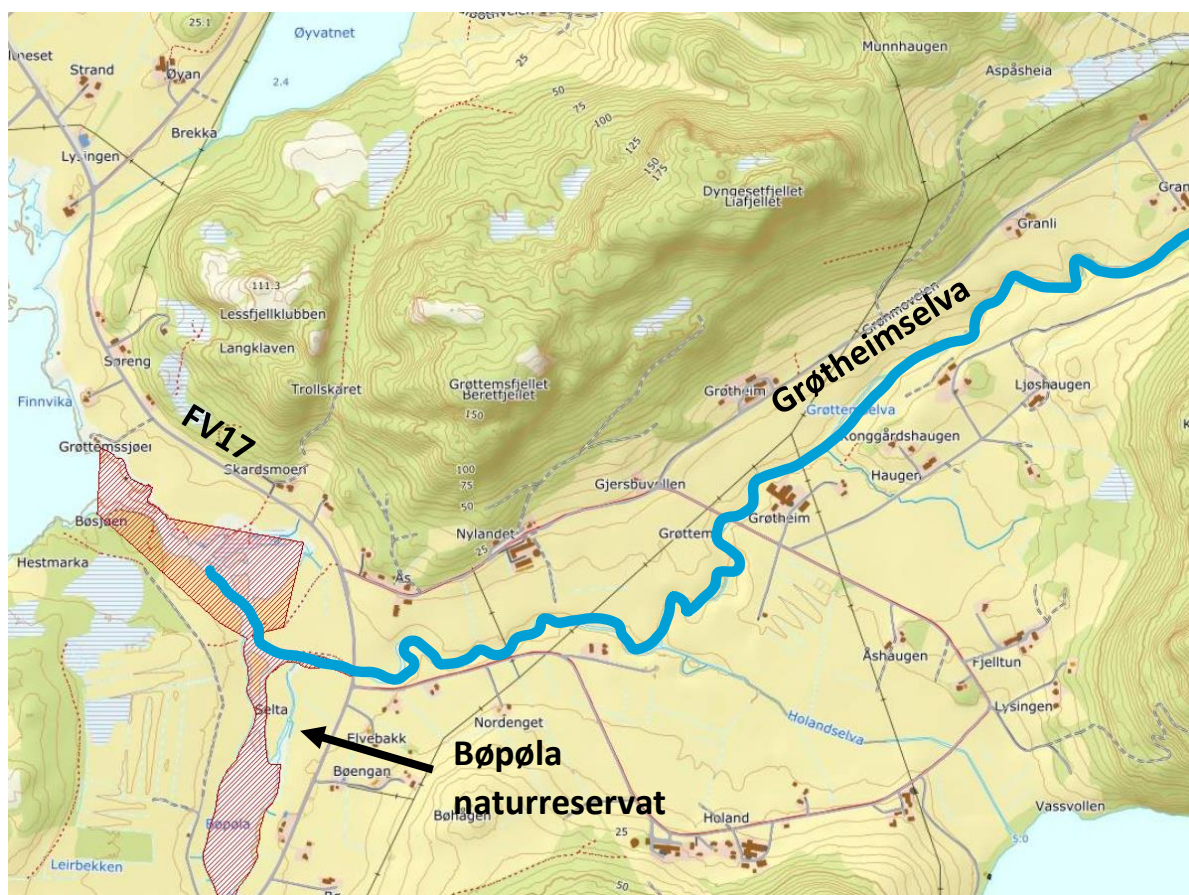
Elevene er med rette stolte av skolehagen sin. FV: Stella V. Grøttheim, Julian Sylthagen og Ingeborg H. Folgerø med et utvalg poteter. De har 10 sorter som er skaffet gjennom KVANN – Norwegian Seed Saver - som arbeider for å bevare nasjonale kulturarvplanter.

Til sammen har de gravd opp ca 100 planter i varierende størrelse i 2023. De første årene var det flere tilhengerlass med planter så det er tydelig at innsatsen hjelper. Også i år ble plantene kjørt til Teknisk etat som destruerer plantene.

Kjempespringfrø:

(rapporten bygger på samtale med arbeidsleder Ørjan Olsen den 11/9-23)

Plantene har spredd seg med frø fra en hage øverst oppe i Grøttheimselva. De har blitt ført nedover det 2 kilometer lange vassdraget og har skapt forekomster hele veien ned til fylkesvei 17 og Bøpøla Naturreservat.

Siden plantene ligger inntil et vassdrag er det ikke mulig å bekjempe planten kjemisk så den slås hvert år med kantklipper.

Grønn sektor/ ungdom i arbeid har nå slått plantene både i 2019, 2020 og 2021. De merker at forekomsten med kjempespringfrø blir gradvis redusert. De slår vanligvis i overgangen juli/ august i samsvar med råd fra NLR. Da blomstrer plantene slik at ungdommene kjenner dem igjen. Arbeidsleder tror dette er litt sent. Har opplevd flere ganger at plantene spruter ut frø mens de jobber.

I 2022 var det så mye nedbør og så høy vannstand at det ikke var forsvarlig å slippe ungdommene ut i elva og når man gikk på elvebredden var det fare for utrasing så dette året ble det ikke foretatt noe.

Nå i 2023 var det planlagt at ungdommene skulle foreta bekjempingen midt i juli. Da hadde arbeidsleder ferie og vikaren hans hadde ikke fått med seg dette. Derfor ble det slått i begynnelsen av august når arbeidsleder var tilbake. Dette er for sent. Etter to år med

utfordring knyttet til bekjemping er vi redd vi nesten er tilbake til den bestanden vi hadde da vi startet arbeidet

Arbeidsleder har for første gang registrert plantene på nedsiden av FV17 og den har da kommet inn i Bøpøla Naturreservat.

Arbeidsleder har en mistanke om at spredning rundt i Sømna skjer med masseforflytning til forskjellige boligtomter. Her er et bilde fra Kleivhåjen boligfelt som Grønn sektor er bedt om bistand til å fjerne. Foto: Ørjan Olsen

Planer for 2024

Arbeidsleder ønsker at de skal slå tre ganger i 2024

○ En gang i uke 25	3 personer i fire dager =	12 dagsverk
○ En gang midt i juli	3 personer i fire dager =	12 dagsverk
○ En gang tidig i august	3 personer i fire dager =	12 dagsverk

Da vil aldri plantene slå ut blomst og det blir vanskeligere for ungdommene å kjenne igjen plantene. Nå vet arbeidsleder hvor de store forekomstene av planter langs Grøtttheimselva er. I disse områdene har Kjempespringfrø konkurrert ut mange av de andre plantene så her vil de slå hele området.

De vil også ta for seg forekomstene i Kleivhåjen, Mjølhusbakken og Jarmunnan.

Planene er diskutert med Norsk Landbruksrådgivning ved Knut Alsaker som synes dette høres ut som en fornuftig tilnærming til bekjempingen.

Knut Alsaker ved NLR som kartlegger en forekomst med Kjempespringfrø ved Grøtttheimselva. Foto: Nils Nyborg

c) Parkslirekne

(For året 2023 skriver Tor Eivind og Gunnleiv Grude:)

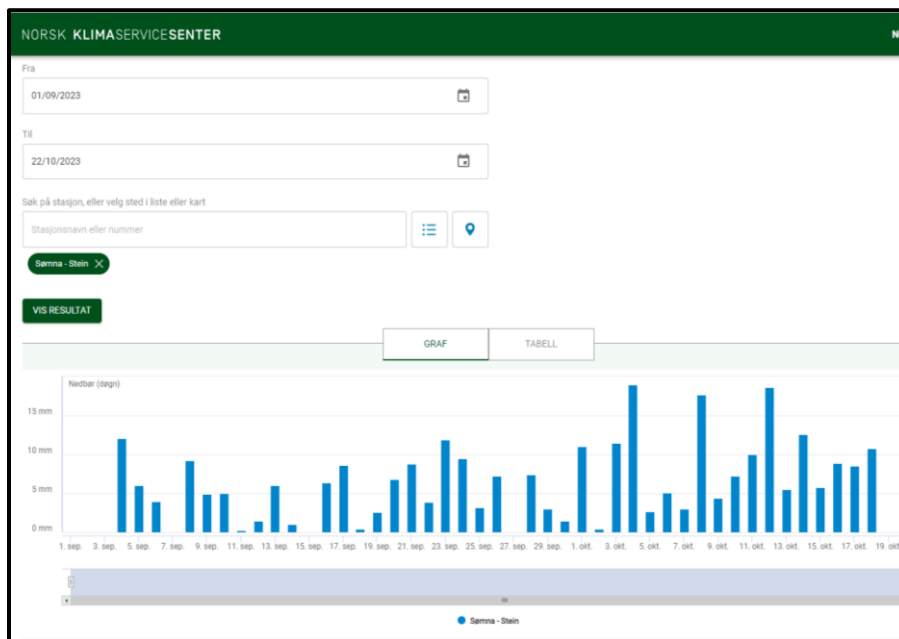
Det er totalt 174 registrerte funn med parkslirekne i Sømna kommune. I 2023 var det 40 eiendommer, med 70 registreringer som ble sprøytet. Det er 25 registreringer vi ikke har behandlet. Det er ikke sprøytet noen nye felt i år.

Enkelte plasser er områder som eier behandler selv. Det er en del plasser det vokser inni hekk, som gjør at eier ikke vil ha det sprøytet, og noen plasser har eier kontroll og synes det er fint der det vokser.

Her ser vi Parkslirekne som en hekk rundt en hage. Gresset klippes både på utsiden og innsiden av hekken. (Foto: Nils Nyborg)

Etter flere år med sprøyting virker det som effekten er best med å sprøyte sent på sommeren, delvis høst. I fjor ble det sprøytet stort sett bare i september, og alle de nye plassene var klart mer redusert enn tidligere år. Tor Eivind Grude var opptatt i hele august, så starten på årets sesong ble 07.09. September ble preget av mye regn, noe som gjorde det vanskelig å få sprøytet. Som et resultat av tiden og været ble det en del felter som ikke ble rullet over.

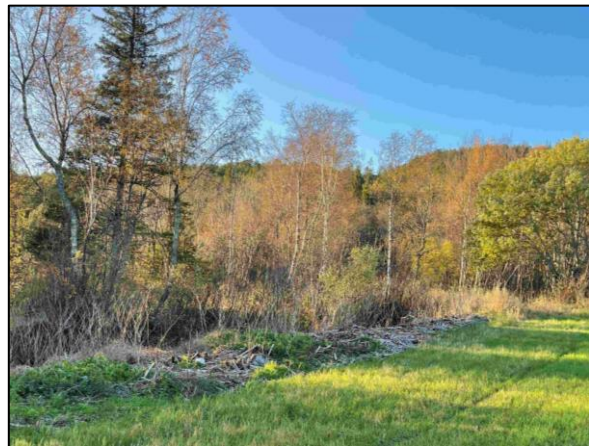
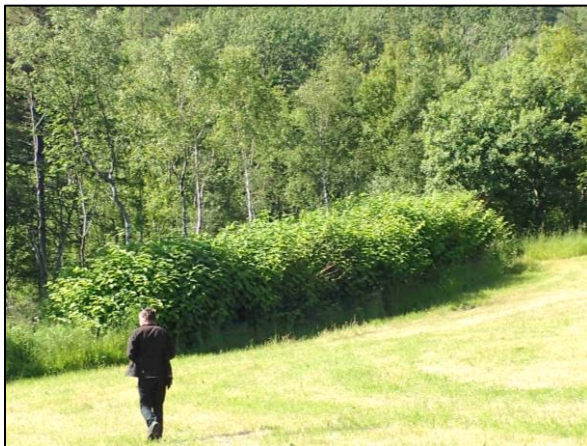
I perioden 1. september til 18 oktober var det registrert 42 dager med nedbør på Meteorologisk institutt sin målestasjon på Stein i Sømna.

I 2022 var det 5 lokaliteter hvor det ikke ble påvist funn – 2 i fjæra ved Saltneset, 2 på Enge og en nedenfor fylkesveien ved Bøeng. Pga regnværet i september har vi ikke besøkt alle plassene i år. Kun en av de 70 lokalitetene vi besøkte i 2023 var uten funn. En av plassene som ble behandlet i år var fri for parkslirekne i fjor, men i år fant vi en plante her. Det er en seig plante å bli kvitt.

Det er vanskelig å se en tydelig forskjell, men det virker som Roundup har gitt en bedre effekt enn Starane ved sprøyting sent på sommeren.

I 2023 ble det sprøytet bare med Roundup og Banvel. I 2022 ble de fleste plassene sprøytet med Starane. Hvis det virker å være bedre effekt til neste år er konklusjonen klar på at det å sprøyte med Roundup på høsten er det mest effektive.

Her ser vi planten som vi er vant med i front. Bak ser vi at den har blitt stresset av plantevernmidler slik at den ser ut mer som en tue eller en liten busk med mye mindre blad. (Foto: Tor Eivind Grude)

Her ser vi et felt på Moberg. Til venstre ser vi feltet slik det stod i 2018. Til høyre ser vi feltet nå i 2023. Det er sprøytet i fire år og var det fritt for parkslirekne ved befarings vår og sommer, men utpå høsten kom noen små planter opp og den 7. september ble feltet sprøytet med en blanding av Roundup og Banvel. (Foto: Nils Nyborg)

Det er svært vanskelig å ta fullstendig knekken på planten. Det virker som rotsystemet er så stort at små planter ikke klarer å frakte nok gift til å ta liv av rota. Store planter som mottar rikelig med sprøytemiddel kan dø helt bort, mens små planter kommer opp igjen hele tiden. På Trøan ble det sprøytet for femte år i år, og der var det flere planter enn de siste 3 årene.

Brekk 19.10.2023

Med vennlig hilsen Tor Eivind og Gunleiv Grude

Her ser vi Gunnleiv Grude og Tor Eivind Grude på et felt med Parkslirekne hvor det er tydelig at sprøytinga har fungert. Foto: Nils Nyborg

Arbeidet ble utført med batteridrevet ryggprøyte og manuell sprøytebom.

De første årene framstod de fleste bestandene som en skog som var to-tre meter høye. Når bestanden var så tett og plantene var så høye ble sprøyting urasjonelt. Det måtte sprøytes oppover og det gikk med mye mer sprøytemidler. Samtidig som de som utfører arbeidet blir gående i en damp av sprøytemidler. Da ble det valgt å sprøyte tidlig i vekstsasjonen.

Nå er bestandene kraftig redusert, og det er mest enkeltplanter som kommer opp. Da er det mest rasjonelt å vente til plantene blir store og vi får best resultat ved å sprøyte dem på

ettersommeren/høsten. Det blir nå brukt mye mindre tid på hvert felt og mye mindre plantevernmidler enn de første årene.

Grude har selv kjøpt inn de sprøytemidlene som er brukt og selv holdt kantklipper, bil og annet nødvendig utstyr i forbindelse med jobben. Det ble kjøpt inn så mye midler i 2022 så det er ikke kjøpt Plantevernmidler i 2023.

Etterspørselen fra grunneierne er stor. Familien Grude er villig til å stille opp neste år også og målet må være å behandle de feltene der bekjemping er startet.

Antall lokaliteter med Parkslirekne som er behandlet				Antall lokaliteter registrert i artsdatbanken
År	Behandlet en gang	Behandlet to/flere ganger	Antall behandlinger totalt	
2018	Kun registrering ingen behandling dette året			84
2019	13	3	16	92
2020	54	28	82	138
2021	85	10	95	158
2022	149	21	170	174
2023	70	0	70	174

* Årene 20/21 ble registreringene basert på gårds/bruksnummer, mens i 22 ble registreringene i artsobservasjoner.no benyttet. Dvs at eiendommer med flere lokaliteter bare ble talt en gang i 20/21, mens vi har telt hver lokalitet i 22.

e) Artsdatbanken

Før 2018 var det få registreringer av fremmede skadelige arter i Sømna i Artsdatbanken. I 2018 registrerte NLR alle lokalitetene vi fant på befaringsene våre. I 2019 registrerte Sømna kommune hvilke tiltak som ble utført og noen få nye felt.

Gunnleiv og Tor Eivind Grude overtok oppfølgingen i 2020 og mottar stadig meldinger om nye lokaliteter. De registrerer disse i Artsdatbanken og registrerer også hvilke tiltak som er gjennomført på de enkelte lokalitetene. Her registreres også bekjempingstiltak hvert år.

f) Utprøving av sprøytemiddel

(Skrevet av Gunnleiv Grude i 2021 og med litt tilføyelser ut fra samtale i 2022 og 2023)

Den første sprøytinga i 2020 ble gjort med Roundup. Etter tips fra en lokal bonde begynte vi å blande inn Banvel (dicamba). Etter hvert gikk vi over til å bruke Starane og Banvel. Den første sprøytinga med bare Roundup synes å ha dårlig virkning. Noen av feltene ble sprøytet seinere på sommeren med Starane + Banvel. De feltene som ble sprøytet i 2019 virker å ha god virkning med Roundup. Litt spira likevel opp utover sommeren. Disse felta ble prioritert og alle behandla 1 – 2 ganger i 2020.

Før oppstart av sprøyting 2021 hadde Grude og Knut Alsaker fra NLR en befarings tur for å se på felt behandlet året før. Vår konklusjon var at bruk av Starane +Banvel og Roundup+ Banvel, tilsynelatende hadde samme virkning. Heller ikke senere på sommeren kan vi si at det var nevneverdig forskjell. De felta som ble behandla med enten bare Roundup eller bare Starane uten Banvel, hadde også brukbar respons på behandlingen.

Ved bruk av Banvel dør plantene mye raskere enn med bruk av Roundup hvor det kan ta flere uker før man ser virkningen. Året etter framstår feltene ganske like uansett valg av sprøytemidler. På høstsprøytinga ble det stort sett bare brukt Starane i 2022. Høsten 2023 har vi kun brukt Roundup+Banvel. Det kan bli spennende å se i 2024 om dette gjør noen forskjell.

De første årene ble noen felt slått med kantklipper og så ble det sprøytet på gjenveksten. Dette gav meget dårlig resultat. Det samme opplever Grude der veivesenet eller kommunen har kjørt med kantklipper før feltene blir sprøytet. Det er tydelig at plantene må ha en viss størrelse før sprøytemidlene gir ønsket virkning.

Det store problemet er at planta er utrolig seigliva, og derfor må tynes år etter år for (muligens?) å ta knekken på ho.

Her ser vi Knut Alsaker fra NLR til høyre som viser Tor Eivind Wærstad brukene av Artsdatabanken. Til venstre sitter Gunnleiv Grude og følger med. Foto: Nils Nyborg

3) Økonomi

Sømna kommune har i 2023 fått kr 76.000,- til bekjemping av fremmede skadelige plantearter.

Vi har brukt like mye midler til å bekjempe Tromsøpalme og Kjempespringfrø som tidligere år. Kostnaden knyttet til Parkslirekne har vært betydelig mindre siden mye av sesongen ble amputert pga nedbør nesten hver dag i den aktuelle perioden.

Vi har lagt ved regnskap som viser hvordan midlene er brukt.

4) Behov neste år

Vi håper på økonomisk støtte til å videreføre arbeidet neste år også. Dersom arbeidet stopper opp vil innsatsen som er utført de siste årene være bortkastet.

For Tromsøpalme har innsatsen gitt gode resultat og det er ikke mange plantene igjen. Vi ønsker likevel å fortsette arbeidet til bestanden er fullstendig bekjempet. Dette vil da skje i skoletiden og ved hjelp av skoleelever. Vi mottar faktura fra Vik skole for innsatsen.

For Kjempespringfrø må vi gjøre en ekstra innsats neste år for å unngå at den sprer seg enda lenger inn i Bøppøla Naturreservat. I stedet for en bekjemping ønsker vi å legge opp til tre bekjempinger neste år. Da får Grønn Sektor tatt både planter som er tidlig utviklet og de som kommer litt senere.

Parkslirekne er seiglivet. Heldigvis er Grude villig til å videreføre arbeidet neste år også. De områdene som har blitt behandlet tidligere vil bli prioritert. Nå som det stort sett er enkeltplanter som kommer opp blir behandlingstiden på hvert felt mindre. Vi forventer litt større kostnader enn i år, men mindre enn i 2022. Det skyldes at vi neste år må kjøpe inn mer plantevernmidler. Vi håper også på oppholdsvær slik at vi rekker å behandle alle feltene i motsetning til i år.

Sømna er i den heldige situasjon at vi er en halvøy. Vi bør derfor ha gode forutsetninger for å kunne bekjempe fremmede uønskede arter siden disse i liten grad sprer seg inn fra omkring-liggende områder.

Bøpøla Naturreservat ligger sentralt i Sømna. Vassdraget med den største forekomsten av kjempespringfrø munnar ut her og bestanden trekker lenger og lenger nedover vassdraget hvert år. Vi har også flere forekomster av Parkslirekne like ved reservatet. Disse områdene blir prioritert øverst.

Sømna kommune vil ha behov for ca kr 100.000,- i 2024.

Sømna 24.10.2023

Med vennlig hilsen

Nils Nyborg

Senior Fagleder Landbruk

